

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นประชาคมตำบล เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างบทบาทชุมชนและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัย และเงื่อนไขที่นำไปสู่การพัฒนาความเป็นประชาคมตำบลโดยครอบคลุมตำบลที่ศึกษา 14 ตำบลในสี่ภูมิภาคและมีระยะเวลาศึกษาระหว่างปีพ.ศ. 2541 ถึง 2542

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าจำนวนและบทบาทของผู้นำไม่เป็นทางการมีความสำคัญที่แสดงถึงความสามารถของชุมชนในการจัดการตนเอง ความสามารถในการพัฒนากิจกรรมที่หลากหลายเพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชนในหลายด้านและครอบคลุมทุกกลุ่มคน การศึกษานี้ยังพบว่าความสัมพันธ์ของชุมชนที่ศึกษาเป็นความสัมพันธ์เชิงแนวราบค่อนข้างมากโดยเฉพาะความสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้าน ส่วนในระดับที่สูงกว่าระดับหมู่บ้านและตำบลนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่พัฒนามาจากประสบการณ์การต่อสู้ร่วมกันเพื่อเรียกร้องสิทธิในที่ทำกิน การใช้พื้นที่ป่า และพื้นที่ทะเล

ปัจจัยในเชิงประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และสิ่งแวดล้อมเป็นเงื่อนไขในเชิงบริบทของการพัฒนาความเป็นประชาคมตำบล การเผชิญและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันมายาวนานเป็นปัจจัยที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาคมตำบล

การศึกษาในเรื่องปัจจัยทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนนำไปสู่ความเห็นที่สอดคล้องกับแนวคิดของแมททิวสันในเรื่องพัฒนาของความเป็นประชาสังคม ปัจจัยด้านทุนวัฒนธรรม สำนักสาธารณะ ความต้องการแก้ปัญหของชุมชนเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเอง ผู้นำและภาวะผู้นำที่เข้มแข็งและหลากหลาย กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของประชาคม นอกจากนี้ยังพบว่าการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกในชุมชนอย่างทั่วถึงเป็นปัจจัยที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน อย่างไรก็ตาม ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความช่วยเหลือจากภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชนที่มีส่วนสนับสนุนและช่วยให้เกิดความลงตัวของการจัดสรรทรัพยากรในชุมชนมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : ตำบล ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ประชาสังคม ประชาคมตำบล ประชาคม ทุนวัฒนธรรม ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การจัดการตนเอง ความสัมพันธ์แนวระนาบ ผู้นำ ภาวะผู้นำ ผลประโยชน์ของสังคม

Abstract

This paper examines the development of civil society at sub district level in Thailand in order to enhance the communities' roles and to identify the factors and conditions that lead to such development. This study covers 14 sub districts during 1998-1999.

Our results suggest that numbers and roles of informal leaders are important. It indicates the capability of communities' self-determination, their initiatives in generating diversified activities in response of communities' need and the needs of various groups in the societies. The results in our study find that the interaction of the communities mainly focused on horizontal relations rather than the vertical ones, particularly the relations among people and their groups at the village level in the sub districts. The interaction above the village level is developed through the common experience in fighting for the use right of the lands, forest areas and sea.

The study also find that the historical, geographical and environmental factors are the crucial environments of civil society development. It suggests that the common problems they face including their long experience to cope with these problems strengthen the social bonds.

The results lead us to share our view with Mathews' postulation of civil society development. Our findings suggest that the factors of the social capital, public consciousness, common interests in self determination, many and diversified leaders and leadership, community learning process and participation are the main factors contributing to the development of self reliance society. Our results also show that the equal distribution of social beneficiaries is the essential condition to enhance the civil society. However, the external factors such as the supports or subsidies of government agencies, non-government agencies and private sector partly generate the optimal allocation of community resources.

Key words: sub district, North, Northeast, Central, South, civil society, civic community, civic society, social capital, social interaction, self-determination, horizontal relation, leaders, leadership, public consciousness, social beneficiaries